

ΖΑΝ·ΧΡΙΣΤΟΦ

(Μετάφραση μερικῶν σελίδων)

Θὰ ἦταν ἔργο πολὺ ἀνώτερο τῶν δυνάμεών μου, ἀν ἐπιχειροῦσα νὰ δώσω ἀνάλυση τοῦ κολοσιαίου αὐτοῦ ἔργου τοῦ Rolland, — τὸ ὁποῖο δυστυχῶς εἶναι τόσο λίγο γνωστὸ στὸν τόπο μας, καὶ ποῦ ἀσφαλῶς, θὰ χρησίμευε νὰ διδάξει, νὰ βάλῃ στὴ θέση τους, καὶ νὰ δείξῃ τὸ δρόμο, σὲ μερικούς, ἢ μᾶλλον σὲ πολλούς, ἀπὸ τρεῖς ἐπαγγελλόμενους τὸν τεχνίτη, στὴν τόσο γόνιμη χώρα μας. — Θᾶτανε, λέγω, μιὰ ἀνειλικρίνεια πρὸς τὸν ἑαυτὸ μου, πρὸς τὴ συνείδησή μου, τὸ νὰ θέλω νὰ ἔχῃ κῦρος καὶ βαρύτητα ἡ ἀνάλυση ἑνὸς ἔργου, ποῦ εἶναι ἴσως ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα, ἀν ὄχι τὸ μεγαλύτερο, ποῦ εἶδε ὁ αἰῶνας μας κι' ἴσως κι' ἄλλοι περασμένοι αἰῶνες. Γι' αὐτὸ χωρὶς νὰ ἐκφέρω καμμιά δική μου γνώμη, καμμιά ἀτομική μου κρίση, παραθέτω ἓνα λιγόγραμμα σκίτσο τῆς γενικῆς μορφῆς τοῦ ἔργου, μιὰ ἀμυδροτάτη *idée générale*, ποῦ μᾶς δίνει αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Rolland, στὸν πρόλογο τοῦ ἔβδομου τόμου, τοῦ Ζὰν-Χριστόφ, (*Dans la maison*), καὶ τῆ μετάφραση μερικῶν ἐκλεκτῶν σελίδων τοῦ τελευταίου τόμου : « *La Nouvelle Journée* »

« Εἶμουν ἀπομονωμένος. Ἄσφυκτιοῦσα, ὅπως τόσοι ἄλλοι στὴ Γαλλία, μέσα σ' ἓνα πνευματικὸ κόσμον ἐχθρικό· ἤθελα νὰ ἀναπνεύσω, ἤθελα νὰ ἀντιδράσω ἐνάντια ἐνὸς νοσηροῦ πολιτισμοῦ, ἐνάντια μιᾶς σκέψης διεφθαρμένης ἀπὸ μιὰ ψεύτικη μερίδα ἐπίλεκτων, ἤθελα νὰ πῶ σαυτὴ τῆ μερίδα : « ψεύδεσαι, δὲν ἀντιπροσωπεύεις τὴ Γαλλία. »

« Γιὰ νὰ τὸ κατορθώσω, μοῦ χρειάζοταν ἓνας ἥρωας μὲ καρδιά καὶ μὲ μάτια ἀγνά, ποῦ νᾶχε τὴν ψυχὴ ἀρκετὰ ἀνέπαφη, γιὰ νᾶχη τὸ δικαίωμα νὰ μιλήσῃ, καὶ τὴ φωνὴ ἀρκετὰ δυνατὴ, γιὰ νὰ τὴν κἀνῃ ἀκουστή. Δημιούργησα μὲ ὑπομονὴ αὐτὸ τὸν ἥρωα. Πρὶν ἀποφασίσω νὰ γράψω τὴν πρώτη γραμμὴ τοῦ ἔργου, τὸ κυκλοφόρησα μέσα μου ὀλόκληρα χρόνια· ὁ Χριστόφ δὲν μπῆκε σὲ δρόμο, παρὰ ἀφοῦ εἶχα χαράξῃ γι' αὐτὸν τὸ δρόμο, ἴσα μὲ τὸ τέλος καὶ τέτοια κεφάλαια σὰν τὸ « *La Foire sur la Place* »⁽¹⁾, τέτοιοι τόμοι σὰν τὸ τέλος τοῦ Ζὰν-Χριστόφ, ποῦ δὲν θὰ ἐκδοθοῦνε παρὰ ἀργότερα, γραφτήκανε προτίτερα ἀπ' τὴ « *L'Aube* »⁽²⁾, ἡ σύγχρονα μ' αὐτήν. — Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ὁ πρόλογος αὐτός, ποῦ γράφτηκε τὸ Γενάρη τοῦ 1909, πρῶτιστα ἐνδιαφέρει τὸν πέμπτο καὶ ἕβδομο τόμο : « *La Foire sur la Place* » καὶ « *Dans la Maison* », ὅπου ὁ συγγραφέας, ἀφήνει τὴ δράση τοῦ ἥρωά του, γιὰ νὰ ἐρευνήσῃ καὶ μελετήσῃ βαθειὰ τὸν κόσμον ποῦ τὸν περιβάλλει, ἀπ' ὅλες του τίς ἀποφες, καὶ γενικά, γιὰ νὰ δώσῃ μιὰ σαφῆ ἰδέα, καὶ νὰποκρυσταλλώσῃ, τὴν πνευματικὴν κατάστασιν, καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς σύγχρονης Εὐρώπης, καὶ πρὸ παντὸς τῆς Γαλλίας. — Ἡ ἐνόραση τῆς Γαλλίας, ποῦ καθρεφτίζεται στὸν Χριστόφ καὶ στὸν Ὀλιβιέ,⁽³⁾ εἶχε πάρει, ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὴν ὀρισμένην θέσιν της, στὸ βιβλίον. Δὲν πρέπει

(1) Ὁ 5ος τόμος. (2) Ὁ 1ος τόμος.

(3) Εἶναι ὁ δεύτερος ἥρωας τοῦ ἔργου, ποῦ ἐμφανίζεται ἀπὸ τὸν ἕκτο τόμον : « *Antoinette* ».

λοιπόν να θεωρηθῆ σὰ παρέκβαση τοῦ ἔργου, ἀλλὰ σὰν ἕνας σταθμὸς ποῦχε καθαρισθῆ ἀπὸ πρῶτα κατὰ μήκος τοῦ δρόμου, ἕνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς μεγάλους ἐξῴστες τῆς Ζωῆς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους θεωρεῖ κανεὶς τὸν κάμπο ποῦ διάδηκε, καὶ τὸ μακρυνὸ ὀρίζοντα πρὸς τὸν ὅποιο θὰ ἔξακολουθήσῃ τὸ δρόμο του.

»Εἶνε φανερὸ πῶς ποτὲ δὲν εἶχα τὴν πρόθεσιν νὰ γράψω ἕνα μυθιστόρημα, σαυτοὺς τοὺς τελευταίους τόμους (La Foire sur la Place, καὶ Dans la Maison), οὔτε καὶ πούθεν ἄλλο στὸ ὑπόλοιπο ἔργο. Τί εἶναι λοιπόν αὐτὸ τὸ ἔργο; Ποίημα; — Τί ἀνάγκη ἔχετε ἀπὲν ὄνομα; «Ὅταν βλέπετε ἕναν ἄνθρωπο, τὸν βρῶτε αὐτὸν εἶναι ρομάντζο ἢ ποίημα; Αὐτὸ ποῦ δημιούργησα εἶναι ἕνας ἄνθρωπος. Ἡ Ζωὴ ἑνὸς ἀνθρώπου δὲν περικλείεται καθόλου στὸ πλαίσιο μιᾶς φιλολογικῆς φόρμας. Ὁ νόμος τῆς εἶνε μέσα τῆς» καὶ κάθε Ζωὴ ἔχει τὸ νόμος τῆς. Ὁ ὀρισμὸς τῆς εἶναι μιὰ δύναμη τῆς φύσης. Ὑπάρχουν ἀνθρώπινες Ζωὲς ποῦ εἶναι γαλήνιες, ἄλλες, μεγάλοι ἐξάστεροι οὐρανοὶ ποῦ περιπλανῶνται τὰ σύννεφα, ἄλλες, γόνιμοι κάμποι, ἄλλες ἀπόκρημνες κορφές. Ὁ Ζάν-Χριστόφ, μοῦ φάνηκε πάντοτε σὰν ποταμὸς τὸ εἶκα, ἀπὸ τίς πρῶτες σελίδες.—Στὸ βῶθ τῶν ποταμῶν ὑπάρχουν ζῶνες, ποῦ οἱ ποταμοὶ ἀπλώνονται, φαίνονται πῶς κοιμούνται, ἀντικατοπτρίζοντας τὸν κάμπο ποῦ τοὺς περιβάλλει, καὶ τὸν οὐρανὸ. Ὅσοο δὲν παύουν νὰ ζοῦν καὶ νὰλλάζουσι καὶ κάποτε αὐτὴ ἡ φαινομενικὴ ἀκίνησις σκεπάζει ἕνα γοργὸ βέθυμα, τοῦ ὁποίου ἡ βιασιότητα θὰ γίνῃ αἰσιτητὴ πῶς μακρὰ, ἔξαφνα, στὸ πρῶτο ἐμπόδιο. Τέτοια εἶναι ἡ εἰκόνα τῶν δύο νέων τόμων τοῦ Ζάν-Χριστόφ.

Τώρα ποῦ συσσωρεύτηκε γιὰ πολὺ, ἀπορροφῶντας τίς σκέψεις καὶ τῶν δύο ὄχθων, θὰ ἔξακολουθήσῃ τὸ δρόμο του πρὸς τὴ θάλασσα,—πρὸς τὴν ὁποία βαδίζουμε ἄλλοι.»

Αὐτὸς εἶναι ὁ πρόλογος τοῦ ἔβδομου τόμου, ποῦ ἀπευθύνει ὁ συγγραφεὺς στοὺς Φίλους τοῦ Ζάν-Χριστόφ, ποῦ καθὼς γράφω παραπάνω ἐνδιαφέρει πρῶτιστα τοὺς δύο τόμους ποῦ ἀνέφερα, καὶ ποῦ ὑποθέτω, μ' ἔλη του τὴ συντομία καὶ τὴ μερικότητα, δίνει μιὰ σχετικὰ χαρακτηριστικὴ γραμμὴ τοῦ προσώπου τοῦ ἥρωα, καὶ τῆς βασικῆς ἰδέας τοῦ ἔργου. Τώρα παραθέτω τὸ διαγγελματικώτατο προανάρκρυσμα τοῦ τελευταίου τόμου: «La Nouvelle Journée» :

«Γράφω τὴν τραγῳδίαν μιᾶς γεννεᾶς ποῦ θὰ ἐκλιφῇ, δὲν ἐζήτησα ν' ἀποκρῶσω τίποτα ἀπὸ τὰ ἐλαττώματά της καὶ ἀπὸ τίς ἀρετῆς της, ἀπὸ τὴν βαρὴν δυσθυμίαν της, ἀπὸ τὴν χαώδη ἀλαζωνείαν της, ἀπὸ τίς ἠρωϊκῆς της προσπάθειας κί' ἀπὸ τίς κατὰθλιφες της κάτω ἀπ' τὸ βαρύτεστο φορτίο μιᾶς ὑπεράνθρωπης προσπάθειας: ἕνα ὀλόκληρο ἄθροισμα κόσμου, μιὰ ἠθικὴ, μιὰ αἰσθητικὴ, μιὰ πίστη,

μιὰ νέα ἀνθρωπότητα γιὰ ἀνάπλαση.—Νὰ τί ὑπῆρξαμε.

Σημερινοὶ ἄνθρωποι, νέοι, ἡ σειρά σας! Κάντε τὰ σῶματά μας ἕνα σκαλοπάτι, καὶ βαδίστε μπρῶς. Γίνετε μεγαλύτεροι κί' εὐτυχέστεροι ἀπὸ μᾶς.

»Ἐγὼ ὁ ἴδιος ἀποχαιρετῶ τὴν παλιὰ μου ψυχὴ τὴν πετῶ πίσω μου, σὰν ἄδεια σακκοῦλα. Ἡ Ζωὴ εἶναι μιὰ σειρά θανάτων καὶ ἀναστάσεων. Ἄς πεθάνουμε, Χριστόφ, γιὰ νὰναγεννηθοῦμε.»

Ὀκτώβριος 1912

ROMAIN ROLLAND

Νὰ τώρα καὶ ἡ ὑπέροχη εἰσαγωγὴ τοῦ τελευταίου τόμου, ποῦ ἀκολουθεῖ τὸν παραπάνω πρόλογο, καὶ ποῦ τὸ ὄψος καὶ τὸ ἀρθαστο λυρικὸ πάθος θὰ ζήλευσε κί' ὁ μεγαλύτερος ποιητῆς, ὁ θεὸς αὐτὸς ὕμνος στὴ μητέρα Μουσικῆ, ποῦ πέρνεται στὴν πλατειὰ τῆς ἔννοιας, στὴ μουσικῆ, ποῦ ὅπως λέει ὁ συγγραφεὺς λίκνισε τὴν πονεμένη του ψυχὴ, καὶ τὴν ἔκανε σταθερὴ, γαλήνια καὶ χαρούμενη, τὸ ἀγγελικὸ καὶ μυστικοπαθέστατο αὐτὸ τραγοῦδι, ποῦ μοῦ θυμίζει τοὺς γεμάτους ἔκσταση καὶ μυστικοπάθεια, Ἔμνους τοῦ Ruysbroech, τὸ μουσικώτατο Preludio, τοῦ τελευταίου τόμου :

«Ἡ Ζωὴ περνᾷ. Τὸ σῶμα κί' ἡ ψυχὴ κυλοῦν σὰν κύμα. Τὰ χρόνια γράφονται μέσ' τὸν κορμὸ τοῦ δέντρου ποῦ γερνάει. Ὅλος ὁ κόσμος τῶν μορφῶν παλιώνει κί' ἀνανιώνει. Σὺ μόνη δὲν περνᾷς, ἀθάνατη μουσικῆ. Εἶσαι ἡ ἐσωτερικὴ θάλασσα. Εἶσαι ἡ βαθειὰ ψυχὴ. Μέσ' τίς καθάρεις κόρες τῶν ματιῶν σου, δὲν καθρεπτίζεται τὸ σκυθρωπὸ πρόσωπο τῆς Ζωῆς. Φεύγουν μακρὰ σου, σὰν τὸ σμᾶρι τῶν νεφῶν, ἡ χροαία τῶν πύρινων, τῶν παγωμένων, τῶν κυματοβῶν ἡμερῶν, ποῦ διώχνει ἡ ἀνησυχία, καὶ ποῦ ποτὲ δὲ διαρκοῦνε. Σὺ μονάχα δὲν περνᾷς. Εἶσαι ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμο. Εἶσαι ὀλόκληρος κόσμος, μόνη σου. Ἐχεις τὸν ἥλιο σου, τοὺς νόμους σου, καὶ τίς καλλιρροῖές σου. Ἐχεις τὴ γαλήνη τῶν ἀστρῶν, ποῦ διαγράφουσι τὴ φωτεινὴ γραμμὴ τους στὸν κάμπο τῶν νυκτερινῶν ἐκστάσεων,—ὀλόκληρα ἄρματα ποῦ ὀδηγεῖ τὸ στέριο χέρι τοῦ ἀόρατου βουκόλου.

»Μουσικῆ, μουσικῆ γαλήνια, ποῦ τὸ σελήγειο φῶς σου εἶναι γλυκὸ στὰ κουρασμένα μάτια, ἀπὸ τὴν κτηνώδικη λάμψη τοῦ ἡλίου δῶ-κάτω! Ἡ ψυχὴ ποῦζήσε κί' ἀπομακρύνθηκε ἀπ' τὴ κοινὴ στέρνα, ποῦ γιὰ νὰ πιοῦν οἱ ἄνθρωποι, ἀνακατεύουσι τὸ βοῦρκο μὲ τὰ πόδια τους, ζαρώνει στὸν κόλπο σου, καὶ βυζαίνει ἀπ' τοὺς μαστοὺς σου τὸ δροσερὸ βυάκι τοῦ ὄναϊρου. Μουσικῆ, παρθένα μητέρα, ποῦ φέρνεις ἔλα τὰ πάθη μέσ' τὰσπιλά σου σπλάχνα, ποῦ κλίνεις τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ στὴ λίμνη τῶν ματιῶν σου, ποῦχει τὸ χροῦμα τοῦ ὀχροπράσινου νεροῦ ποῦ τρέχει ἀπὸ τοὺς πάγους, εἶσαι μακρὰ ἀπ' τὸ κακὸ, εἶσαι μακρὰ ἀπὸ τὸ καλὸ ὅποιος καταφεύγει σὲ σένα ζῆ ἔξω ἀπ' τοὺς αἰῶνες: ἡ σειρά τῶν ἡμερῶν του δὲ θάνατι παρὰ μιὰ μέρα κί' ὁ θάνατος ποῦ δαγκώνει τὸ πᾶν, θὰ σπάσῃ τὰ δόντια.

»Μουσικῆ ποῦ λίκνισες τὴ πονεμένη μου ψυχὴ, μουσικῆ ποῦ τὴν ἔκανες σταθερὴ, γαλήνια καὶ χαρούμενη,—ἀγάπη μου καὶ θησαυρὸ μου,—φιλῶ τὸ ἀγνὸ σου στόμα, κρύβω τὸ πρόσωπό μου στὸ μέλινα μαλλιά σου, ἀκουμπῶ τὰ βλέφαρά μου ποῦ καίνε, στὸ γλυκὸ καρπὸ τῶν χειρῶν σου. Σωπαίνουμε, τὰ μάτια μας εἶναι κλειστά, καὶ βλέπω τὸ ἀνέ-

σπερο φως τῶν ματιῶν σου, καὶ πίνω τὸ χαμόγελο ἀπ' τὸ βουβό σου στόμα· καὶ ζαρωμένοις στὴν καρδίᾳ σου, ἀκούω τὸν παλμὸ τῆς αἰώνιας ζωῆς.»

Ἰστερα ἀπὸ τὴ μουσικώτατη αὐτὴν εἰσαγωγή, ἃς ἔρ-
θουμε στὴν προφητικὴ σελίδα (τελευταίος τόμος, 4ον μέ-
ρος, σελίδα 247) ποῦ τὸ δῶδ βλέμμα, καὶ ἡ καταπληκτικὴ
πρατηρητικότητά, τοῦ συγγραφέα, διαβλέπει καὶ προφη-
τεῖται, ἀπὸ τὸ 1912 ποῦ τυπώθηκε τὸ βιβλίον. καὶ ἴσως πολὺ
προτῆτερα, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποῦ εἶχε συλληφθῆ, τὸν τε-
ράστιο πόλεμο τῶν ἐθνῶν, ὁ ὅποιος ἐξεργάγη δυσμίση χρο-
νια μετὰ τὴν ἐκτόπωση τοῦ βιβλίου, καὶ ὁ ὅποιος δυστυχῶς
ἀλλήθευε ὀλοκληροτικὰ τὴν προφητεία, ἴσα μὲ τις ἐλάχι-
στες λεπτομέρειές τῆς.

»Ἡ πυρκαϊὰ ποῦ ὑπέδρασε στὸ δάσος τῆς Εὐρώπης
ἄρχιζε νὰ βίχνη φλόγες. Μάταια προσπαθοῦσαν νὰν τὴ σῶ-
σουν ἐδῶ· ξανάπανε παρὰ κάτω μ' ἀνεμοστρόβιλους κα-
πνοῦ καὶ μὲ βροχὴ ἀπὸ σπῆτες, πηδοῦσε ἀπὸνα σημεῖο
σάλλο καὶ ἔκαιγε τὰ ξεθὰ φρύγανα. Στὴν Ἀνατολή, κίβλας,
ἀγῶνες προφυλακῆς, χρησίμευαν γιὰ πρόλογος τοῦ με-
λου πολέμου τῶν ἐθνῶν. Ὀλόκληρη ἡ Εὐρώπη, ἡ Εὐ-
ρῶπη ἢ ἡ χθὲς ἀκόμα σκεπτικὴ καὶ ἀπαθῆς, σὰν ξύλο νεκρῶν,
ἢ λεία τῆς φωτιάς. Ὁ κόθος τῆς μάχης κυρίευε ἕλες τῆς
ψυχῆς. Σὲ κάθε στιγμῇ, ὁ πόλεμος ἦταν ἔτοιμος νὰ ἐκρα-
γῆ. Τὸν ἐπιγίαν, ἀναγεννηῶταν, τοῦδινε ζωὴ τὸ πῶ τιπο-
τένιο πρόσχημα. Ὁ κόσμος ἐνοιῶθε τὸν ἑαυτὸ του στὴ
διακρίση μιανῆς τύχης, ποῦ θὰ ἐξαπολοῦσε τὴ σύρραξη.
Πρόσμινε. Στου; πῶ εἰρηνοφίλους ἐδάρυσε τὸ αἰσθημα τῆς
ἀνάγκης. Καὶ ἰδεολόγοι καταφεύγοντάς κάτω ἀπ' τὴν ὀρι-
κώδικη σκιά τοῦ κύκλωπα Proudhon,⁽¹⁾ ἐξυμνοῦσαν τὸν
πόλεμο, σὰν τὸν ὀριστικότερο τίτλο εὐγενείας τοῦ ἀνθρώπου..

»Ἐκεῖ λοιπὸν ὄφειλε νὰ καταλήξει ἡ φυσικὴ καὶ ἠθικὴ
ἀναγέννηση τῶν φυλῶν τῆς Δύσης! Σαυτὰ τὰ σφαγεῖα ὀρ-
μοῦσαν τὰ μανιώδη ρεύματα τῆς δράσης καὶ τῆς πίστης!
Μόνον, ἕνα δαιμόνιο Ναπολεόντιο, θὰ μπορούσε νὰ καθορίσῃ
ἀπὸ πρῶτα μιά ὀρισμένη κατεύθυνση, καὶ ἕνα σκοπὸ σ'
αὐτὸ τὸν τυφλὸ δρόμο. Ἀλλὰ δαιμόνιο δράσης, δὲν ὑπῆρχε
πουθενά, στὴν Εὐρώπη. Θάλαγε κανεῖς, πῶς ὁ κόσμος εἶχε
ἐκλέξει γιὰ κυβερνήτες του τίς πῶ μετριότητες. Ἡ δύναμη
τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος ἦταν ἄλλοῦ.—Τότε, δὲν ὑπολεί-
ποταν παρὰ νὰ ἐακολουθήσῃ κανεῖς τὸν κατήφορο ποῦ τὸν
παρέσυρε. Ἔτσι ἔκαναν κυβερνῶντες καὶ κυβερνῶμενοί. Ἡ
Εὐρώπη παρουσίαζε τὸ θέαμα μιάς ἑραστίας πολεμικῆς
παρσκαυῆς.»

Μετὰ τὴν παράθεση τῆς προφητικῆς σελίδας, ποῦ εἶ-
μαι βέβαιος, πῶς θὰ προξενήσῃ κατάπληξη στοὺς ἀγνωσῶν-
τας τὸ ἔργο, γιὰ τὴν πρωτοφανῆ βαθύτητα τῆς ἀντίληψης,
γιὰ τὴ διαύγεια, τὴ σαφήνεια, καὶ τὴ λεπτομερῆ ἀκρίβεια
τῆς προφητείας, τῆς ὁποίας ἡ τραγικὴ, κατὰ γράμμα, ἐπα-
λήθευση εἶναι δυστυχῶς τόσο πρόσφατη, νὰ τώρα, γιὰ νὰ
τελειῶνω, καὶ λίγες γραμμὲς ἀπὸ τὸ θαυμάσιο τέλος τοῦ
ἔλου ἔργου, ποῦ τελευτῶντας τὸ ὁ συγγραφέας τὸ ἀφιε-
ρῶνει :

Στις λεύτερες ψυχῆς, — ἔλων τῶν ἐθνῶν, —
ποῦ ὑποφέρουν, ποῦ ἀγωνίζονται
καὶ ποῦ θὰ νικήσουν.

»Ὡ χαρὰ, χαρὰ νὰ βλέπῃ κανεῖς τὸν ἑαυτὸ του νὰ χά-
νεται στὴν ἡγεμονικὴ γαλήνη τοῦ Θεοῦ, ποῦ πάσχιος νὰ
τὸν ὑπηρετήσῃ, σ' ἔλη του τὸ ζῶν !..

—»Κόρις, δὲν θάσαι πολὺ δυσχερῆστον ἀπὸ τὸ δου-
λο σου; Ἐκανα τόσο λίγο! Δὲν μπορούσα περσότερο....
Ἐπάλαισα, ἐπόνεσα, πλανήθηκα, δημιούργησα. Ἄσε με ν'
ἀνασάνω στοὺς πατρικοὺς σου κόλπους. Μιά μέρα, θάναγε-
νηθῶ, γιὰ νέους ἀγῶνες.

Καὶ ἡ βουὴ τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἡ κυματοῦσα θάλασσα,
τραγουδοῦσαν μαζὺ του.

—»Θάναγεννηθῆς. Ἀναπαύσου. Τὸ Πάν δὲν εἶναι παρὰ
μιά καρδιά. Χαμόγελο τῆς Νύχτας καὶ τῆς μέρας σφιχταγ-
γαλισμένων, Ἀρμονία, ἡγεμονικὸ ζευγάρι τῆς ἀγάπης καὶ
τοῦ μίσους! Θὰ τραγουδήσω τὸ Θεὸ μὲ δυὸ ὀλοδύναμεις
φεροθῆς. Ὡσαννὰ στὴ ζωὴ! Ὡσαννὰ στὸ θάνατο!

»Ὁ Ἅγιος Χριστὸς διάδηκε τὸν ποταμὸ. Ὁλη τὴ
νύχτα βάδιζε ἐναντικὰ στὸ βέσμα. Σὰ βράχος, τὸ σῶμα μὲ
τὰ ἀθλητικὰ μέλη προβάλλει πάνω ἀπ' τὰ νερά. Στὸν ἀρι-
στερὸ του ὄμο εἶναι τὸ Παιδί, ἀσθενικὸ καὶ βαρὺ. Ὁ
Ἅγιος Χριστὸς ἀκουμπᾷ σ' ἕνα ξεριζωμένο πεῦκο ποῦ
λυγίζει. Ἡ ράχη του, καὶ αὐτὴ λυγίζει. Ὅσοι τὸν εἶδαν
νὰ φεύγῃ, εἶπαν πῶς δὲ θάρτανε ποτέ· καὶ γιὰ πολὺ
καιρὸ, τὸν παρακολοῦθησαν μὲ τοὺς σαρκασμοὺς τους καὶ
μὲ τὰ γέλοια τους. Ἰστερα νόχτωσε, καὶ κουράστηκαν.
Τώρα, ὁ Χριστὸς εἶναι πολὺ μακριὰ γιὰ νὰ τὸν φθάσουν ἢ
φωνῆς ἐκείνων ποῦ μείναν στὴν ὄχθη. Μέσ' τοῦ χεῖμαρρου
τῆ βουῆ, δὲν ἀκούει παρὰ τὴν ἡρεμῆ φωνὴ τοῦ Παιδιοῦ
ποῦ βραστάει μιά σγουρὴ τοῦφα μαλλιῶν στὸ μέτωπο τοῦ
γίγαντα, καὶ ποῦ ἔλο λέει: «Βάδιζε!» — Βαδίζει, μὲ τὴν
ράχη σκυμμένη, μὲ τὰ μάτια ὀλόγισα μπρὸς του, καρφωμέ-
να στὴ σκοτεινὴ ὄχθη, ποῦ ἡ πλαγιὲς τῆς ἀρχίζουν νὰ-
σπρίζουν.

Ἐξαφνα, σημαίνει ἡ ὀρθρινὴ καμπάνα, καὶ ἔλες μαζὺ
ἢ ἄλλες πηδάνε μονομιᾶς. Νὰ ἡ νέα αὐγὴ! Πίσω ἀπὸ τὴ
σκοτεινὴ ἀκτὴ, ποῦ ὕφώνεται, ἀναδαίνει ὁ χρυσοῦς φωτοστέ-
φανος τοῦ ἀόρατου ἡλιοῦ. Ὁ Χριστὸς, ἔτοιμος νὰ πῆσῃ,
φτάνει ἐπὶ τέλους στὴν ὄχθη. Καὶ λέει στὸ Παιδί :

— Νὰ ποῦ φτάσαμ! Τί βαρὺ ποῦ εἰσούνα! Παιδί,
ποῖ ἦσαι λοιπὸν;

Καὶ τὸ Παιδί εἶπε :

— Εἶμαι ἡ μέρα ποῦ θάνατεῖλεν.

Γ. Γ. ΜΠΟΥΡΛΟΣ

(1) Μεγὰλος σοσιαλιστὴς καὶ κοινωνιολόγος Γάλλος· ἐκδότης
τῶν κερφήμων θεωριῶν περὶ ἰδιοκτησίας.